

Beleidsnotitie Werkgroep Groene Dominicus: plannen voor 2023-2024

Vastgesteld door het Bestuur van de Haagse Dominicus op 21 februari 2023

Duurzaamheid in, voor en vanuit de HD: doen en laten vanuit ecologische spiritualiteit

1. Inleiding

Duurzaamheid heeft de aandacht van velen, ook van kerken en zeker: *in* de kerken en in groeperingen als ekklesia's, basisgroepen, en anderen waaraan de HD zich verwant voelt.¹

De HD ziet betrokkenheid op duurzaamheid als iets dat voortvloeit uit de verantwoordelijkheid die mensen kunnen voelen voor het leven op Aarde. Oosterhuis verwoordt dit zo: *"Aanschijn der aarde, wie zal jou vernieuwen? Hij die alles zal zijn in allen heeft ons bestemd om, aarde, jouw aanschijn te vernieuwen"* (Oosterhuis, Tafel der Armen). Dat perspectief verbindt duurzaamheid aan gerechtigheid, waarbij gerechtigheid niet alleen gaat over mensen, maar ook over recht doen aan al wat leeft. Mensen bestaan te midden van andere soorten en ecologische systemen waarvan ze afhankelijk zijn. De wezenlijke relatie tussen mens en natuur dient er een te zijn van samenwerking, zorg, partnerschap. We bewonen een gedeeld huis, waarin we willen streven naar leven en welzijn voor allen.

Duurzaamheid bevorderen betekent voor ons: leven op een manier die bewustzijn uitstraalt van de verbondenheid met al wat leeft en de aarde zelf. Dat houdt zorgvuldigheid in de omgang met mensen en andere wezens, en ook een soberheid die ons in dankbaarheid meer laat genieten van minder. Het houdt ook bezinning in op wat dit kan betekenen voor de liturgie en de vieringen. En het leidt tot elkaar bijstaan in het zoeken naar wat ons in dit opzicht beweegt en hoop geeft, en naar mogelijkheden om dit alles vorm te geven in persoonlijk en collectief handelen – oefeningen in verbondenheid met al wat is, en ontwikkeling van een spiritualiteit die inzet voor dat gedeelde huis tot een vreugdevolle betrokkenheid maakt. Dit alles omvat dus veel meer dan een louter technische benadering van natuur en milieu, al valt duurzaam beheer van onze eigen middelen er natuurlijk ook onder. Wij zoeken, vaak al lang, naar mogelijkheden om dat streven naar duurzaamheid in eigen levensstijl en consumptiepatronen concreet waar te maken.

In de HD zijn wij ons ervan bewust dat de samenleving steeds meer hulpbronnen van de aarde gebruikt voor productie en consumptie. Een wereld van onbeperkte economische groei en consumptie is onhoudbaar en onrechtvaardig. In 2022 had de wereldbevolking al op 28 juli alle energie en hulpbronnen opgebruikt die in het hele jaar door de aarde werden voortgebracht. De trend is dat dit steeds eerder gebeurt. Om een halt toe te roepen aan de overbelasting en uitputting van de aarde zijn ingrijpende politieke en economische maatregelen noodzakelijk. Die komen alleen tot stand als daar een maatschappelijk draagvlak voor is. De Haagse Dominicus wil deel zijn van dat draagvlak.

---

¹ Bij deze passages is ook gebruik gemaakt van gedachten ontwikkeld ten behoeve van de Raad van Kerken door haar projectgroep Theologie, Kerk en Duurzaamheid: "Van God is de Aarde en al wat daar leeft" (Raad van Kerken, *Bezinning* nr. 60, 2019), en van Trees van Montfoort (2019): *Groene Theologie* (Skandalon).

Om dit voornemen verder te brengen heeft het Bestuur van de Haagse Dominicus in mei 2017 een werkgroep ingesteld (de Werkgroep Groene Dominicus, hieronder WGD). De WGD werkt op basis van vastgestelde beleidsplannen. Voor U ligt het beleidsplan voor de periode 20223-2024.² Daarin wordt ook weergegeven wat er is gedaan tot aan 2023.

2. De Groene Dominicus tot nog toe

De WGD kreeg als doel: het *informer en stimuleren van de leden en sympathisanten van de Haagse Dominicus om zich in gedachten, liturgie en daden in te zetten voor zorg voor milieu en natuur, voor een rechtvaardige plaats van mensen in de biosfeer*. Zij zag een *duurzame* samenleving als een waarin:

- mensen met elkaar verbonden zijn, en zich onderdeel weten van de natuur;
- mensen zó leven met elkaar, de aarde en de biosfeer dat het leven goed is voor iedereen en er ook leven is voor toekomstige generaties en andere soorten;
- er een rechtvaardige verdeling is van leefruimte en welvaart.

In dat perspectief heeft de WGD een aantal activiteiten ontwikkeld binnen en rond de Haagse Dominicus zelf, en onderhoudt daarnaast contacten met anderen in Den Haag en elders.

Tot de activiteiten in en rond de eigen gemeenschap behoorden:

- het jaarlijks vieren van een Zondag van de Aarde, zo dicht mogelijk bij de jaarlijkse (internationale) Dag van de Aarde (22 april);
- activiteiten gericht op bezinning en bewustwording, via workshops en bijeenkomsten, op een vaste Groene HD-bijeenkomst in het najaar en ook los daarvan;
- vergroening van de voorzieningen in en rond Buurt-en-kerkhuis Bethel (de plek waar de Haagse Dominicus bijeenkomt,
- Informatievoorziening in en rond de HD via de nieuwsbrief van de Haagse Dominicus en via de website van de Haagse Dominicus (zie hieronder bij "communicatie").

Wat de voorzieningen rond Bethel betreft: de WGD heeft het initiatief genomen voor het plaatsen van zonnecellen op het dak en het herinrichten van de tuin. Het zonnepanelen-project is - met de steun van de PKN, de eigenaar van het pand, en mede op basis van een crowd-funding actie - in 2019 afgerond. De zonnepanelen leveren gemiddeld de totale elektrische energie voor Bethel³.

De herinrichting van de tuin is een nog lopend project, samen met het Buurthuis Bethel, met ook een combinatie van interne en externe financiering.

Daarnaast ondernam de Werkgroep Groene Dominicus een aantal netwerk-activiteiten naar buiten de eigen kring. Die omvatten allereerst de participatie van de HD via de WGD in het landelijke netwerk "GroeneKerkenactie". Dit netwerk is opgericht door Kerk in Actie en Tear, en kent (eind 2022) meer dan 400 deelnemende Nederlandse geloofs- en zingevingsgemeenschappen; de Haagse Dominicus is daar sinds 2017 een van. Het netwerk organiseert bijeenkomsten en (online) discussies, waarin de WGD soms deelneemt. Ook participeerde de WGD in het Haagse netwerk "Geloven in Groen", opgericht door *Initiatives*

---

² Dit beleidsplan zal worden gepubliceerd via: Haagse Dominicus/Groene Dominicus/"Over ons"/beleidsplan.

³ Ruim een kwart van de geleverde energie wordt direct afgegeven aan de elektrische apparatuur van Bethel, de rest wordt terug geleverd aan het elektriciteitsnet; dat wordt verrekend met de stroom uit het elektriciteitsnet in tijden dat de zonnepanelen te weinig energie leveren ('s nachts, in de winter en op bewolkte dagen).

of *Change*-Nederland, dat meer dan 20 Haagse “gebedshuizen” omvatte (kerken, moskeeën, etc.) en vooral gericht was op realisatie van concrete activiteiten in de sfeer van energiebesparing en reductie van koolstofemissies, maar ook aandacht heeft voor spirituele aspecten, in een interreligieuze context. Ook onderhoudt de Werkgroep contacten met andere geloofsgemeenschappen in de Haagse omgeving met een interesse in verduurzaming. Voorbeeld daarvan is de bijeenkomsten van een aantal van de eerder in *Geloven in Groen* vertegenwoordigde kerken, met spin-offs in de vorm van open bijeenkomsten in Den Haag. Sinds 2018 bestonden er intensievere contacten met bijvoorbeeld de duurzaamheidswerkgroep van de Maranatha-kerk, maar die zijn in de Corona-periode tot stilstand gekomen en niet gereanimeerd anders dan dat beide werkgroepen nu participeren in het genoemde kerkelijke Haagse netwerk. Daarnaast zijn er lijnen naar enkele seculiere milieu-initiatieven zoals “Den Haag Fossielvrij” en “Duurzaam Den Haag”. Vanuit de WGD is ook deelgenomen aan acties van “Grootouders voor het Klimaat” en de Klimaatwakes bij het Catshuis en recenter rond het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Belangrijke instrumenten voor communicatie zowel binnen de gemeenschap van de Haagse Dominicus als daarbuiten, zijn:

- De pagina’s “Groene Dominicus” op de website van de Haagse Dominicus www.haagsedomnicus.nl, met informatie over de werkgroep en haar activiteiten, steunwaardige initiatieven en overig “groen nieuws”.
- De vaste bijdragen vanuit de WGD aan de (elektronische) Haagse Dominicus-brief die 4 maal per jaar uitkomt, als opvolger van de Nieuwsbrieven Groene Dominicus t/m 2019. Daarin zijn ook interviews gepubliceerd met HD-participanten en met voorgangers uit de bredere omgeving van de HD, gericht op hoe men duurzaamheid zag en hoe men stond in de bevordering daarvan.

Voor een gedetailleerd overzicht van de activiteiten in het kader van de Groene Dominicus in 2017 t/m 2022, zie Bijlage 1.

3. Waar staan we begin 2023?

In het kader van “Groene Dominicus” heeft de Haagse Dominicus dus een tamelijk intensieve start gemaakt sinds 2017. Deze activiteiten hebben zeker ook draagvlak in de eigen gemeenschap. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het gemak waarmee vanuit de HD middelen konden worden ingezameld om het zonnepanelen-project te financieren, samen met de beheerder en eigenaar van Bethel (de diaconie van de Haagse PKN). Door middel van de interviews onder onze participanten en een paar HD-breed georganiseerde discussie-bijeenkomsten kon de WGD vaststellen dat binnen de gemeenschap breed sprake is van steun, maar tegelijk ook dat er verscheidenheid heerst in de mate van concrete betrokkenheid op natuur- en milieu thema’s, variërend van: (i) met sympathie gedogen dat de thematiek af en toe wordt geagendeerd en zichtbaar gemaakt, via (ii) warme sympathie voor (en deelname in) de activiteiten die vanuit de werkgroep zijn geëntameerd, tot (iii) een gevoel van: kan het niet een tandje radicaler? Er zijn verschillende tinten groen ook binnen de HD. In die sfeer ziet de Werkgroep het als haar missie om de onderlinge dialoog te stimuleren, bekendheid te blijven geven aan goede ideeën en initiatieven, bij te dragen tot reflectie en gedachtenvorming, mogelijkheden aan te dragen en verbindend te werken, ook naar anderen buiten de HD, waar mogelijk en zinvol, activerend te werken in de richting van versterking van het bredere draagvlak voor verduurzaming van onze maatschappij. Voor wat betreft 2019-2022 gooide het COVID-virus helaas nogal wat roet in het eten.

Het bordje bij de deur van de Bethel zegt dat "wij" (d.w.z.: de HD) een groene kerk *zijn*; dat is wat pretentief. Het is misschien dichterbij de realiteit om te zeggen dat de HD dat wil worden. We zijn daar nog niet - dus blijven we in beweging.

4. Plannen voor 2023-2024

Mede op basis van de in eerdere discussies geopperde ideeën ziet de WGD een scala aan mogelijke activiteiten voor zich. Het lijkt goed het stramien vast te houden van de twee jaarlijkse polen in de activiteiten en daaromheen enkele andere mogelijkheden te overwegen. Die polen zijn:

- een inspirerende jaarlijkse Zondag van de Aarde in de tweede helft van april, zo mogelijk met een aantrekkelijke, creatief vormgegeven opzet. Voor 2023 is die al vastgesteld, waarbij het thema zal zijn: klimaat en sociale gerechtigheid.
- in elk najaar: een opvallende meer praktisch gerichte activiteit die ook voor niet-HD'ers interessant kan zijn: een workshop, of een lezing/discussie met externe input, of een bijeenkomst met Haagse milieu- en natuurgroepen. Er wordt naar gestreefd van die bijeenkomsten iets uit te laten gaan naar de grotere maatschappelijke verbanden. Zo heeft de HD antireclame-acties van Den Haag Fossilvrij gesteund (2021) en bijdragen geleverd aan het Nationale Klimaatplatform. Voor 2023 wordt gewerkt aan een bijeenkomst over participatie van burgers en van de stad in de energietransitie, met Haagse politici en activisten.

Daarnaast worden er activiteiten voorzien als:

- De ontwikkeling van op de Haagse omgeving gerichte activiteiten samen met andere participanten in de opvolger van Geloven in Groen; voor 2024 is een optie een *regionale* bijeenkomst te organiseren met andere Haagse leden van de Groene Kerkenactie.
- Het entameren van aandacht voor de spirituele onderbouwing van het streven naar duurzaamheid, in interactieve workshops, e.d. gericht op vernieuwing (vergroening) van levensstijlen, maar ook op mogelijkheden voor meer structurele doorwerking. In concreto zal in 2023 worden gestreefd naar het opstarten van een leesgroep rond boeken over onderdelen van de agenda van milieu en natuur, die ons nieuwe inzichten kunnen bijbrengen (werktitel: "Het groene boekje").
- En natuurlijk: afronding van het project *Tuin van Bethel* gevolgd door inschakeling van de tuin in vieringen en in andere activiteiten rond de Haagse Dominicus en rond het buurthuis.
- Excursies naar Haagse voorbeelden van praktische inzet voor Duurzaamheid en sociale gerechtigheid, bijvoorbeeld Spinozahof (2023), Pluk! (2024?).
- Overwogen wordt naast de communicatie via de Nieuwbrief met berichten tussendoor HD-participanten te attenderen op relevante gebeurtenissen in Den Haag en omgeving.

Waar dat mogelijk en wenselijk is wordt bij de uitvoering van de activiteiten in het kader van dit beleidsplan samengewerkt met Bethel.

5.. Samenstelling Werkgroep

De werkgroep bestaat uit: Einar Sies, Cokkie van Santen, Ge Piket en Hans Opschoor. De laatste staat de werkgroep terzijde met raad en (soms) daad.

Bijlagen

I OVERZICHT ACTIVITEITEN WERKGROEP GROENE DOMINICUS, 1e vijf jaar

2017

- feb - mei Bijeenkomsten rond Spiritualiteit, Milieu en Haagse Dominicus
- april eerste (zon)Dag van de Aardeviering "De geest is groen"
- Mei Oprichting Werkgroep Groene Dominicus
- oktober Bezoeken Groene Kerkendag
- oktober 1e Nieuwsbrief Groene Dominicus
- november Eerste verkenning zonnepanelen op dak Bethel
- december Deel en Ruilbeurs (opbrengst voor bomenproject in derde wereldlanden)
- december Inventarisatie milieutips door kerkgangers
Deze tips komen in de liturgieën van de vieringen

2018

- febr Eerste ideeën voor een nieuwe milieuvriendelijke tuin rond Bethel
- febr 2e Nieuwsbrief Groene Dominicus
- 15 apr 2^e (zon)Dag van de Aardeviering 'Na ons de zondvloed?' - start actie tuin Bethel
- mei 3e Nieuwsbrief Groene Dominicus
- juli Plan zonnepanelen goedgekeurd door Moderamen Haagse Diaconie
- okt 4e Nieuwsbrief Groene Dominicus
- nov Workshop God in de supermarkt
- nov Start fondswerving voor zonnepanelen
- nov Deel en Ruilbeurs (opbrengst voor zonnepanelen)
- nov Schetsplan tuin Bethel gereed
- nov-dec Enkele keren 1 of 2 uur een viering-deel met aandacht voor aarde/milieu in het kader van het kerkasiel.

2019

- januari Viering in kader Kerkasiel rond Encycliek *Laudato Si*
- mrt/apr 5^e Nieuwsbrief Groene Dominicus
- mei 3^e (zon)Dag van de Aardeviering: 'Een tuin waar jij morgen zal leven'
- mei/juni Uitwerking planning tuin – en begin realisatie
- juli Realisatie zonnepanelen
- herfst 6e Nieuwsbrief Groene Dominicus
- nov Deel en Ruilbeurs
- nov Participantenconsultatie Groene Dominicus
- nov Vervolgworkshop God in de supermarkt

2020

- april 1e Haagse Dominicus-Brief
- april 4e (zon)Dag van de Aardeviering: 'Lechajim - op het leven'
- mei 2e Haagse Dominicus-Brief
- sept 3e Haagse Dominicus-Brief

- nov planten HD- lustrumboom en schildje in Betheltuin
- nov Najarsevent gecanceled wegens Covid.
- dec 4e Haagse Dominicus-Brief

2021

- mrt 5e Haagse Dominicus-Brief
- april 5e (zon)Dag van de Aardeviering: *Broze Aarde* (Antjie Krog)
- voorjaar Crowdfunding Betheltuin en enquête autodelen
- juni 6e Haagse Dominicus-Brief
- sept 7e Haagse Dominicus-Brief
- nov Najaarsbijeenkomst Groene HD: discussie met Femke Zeegers, Den Haag
Fossielvrij: "Consumptiepatronen voorbij".
- dec 8e Haagse Dominicus-Brief

2022

- mrt 9e Haagse Dominicus-Brief
- mei 6e (zon)Dag van de Aardeviering: Klimaatgerechtigheid
- juni 10e Haagse Dominicus-Brief
- sept 11e Haagse Dominicus-Brief
- nov Discussiebijeenkomst "Kolonisatie van de Toekomst", David van Reybrouck.
- dec 12^e Haagse Dominicus-brief

Regelmatig:

- Deelname aan bijeenkomsten Geloven in Groen en opvolger daarvan
- Meedoen aan de demonstraties van 'Grootouders voor het milieu' en 'Klimaatwake'.

II PARTICIPANTEN IN GROENE KERKENACTIE IN DEN HAAG EN OMGEVING (eind 2022)

Den Haag:

As Soennah Moskee Den Haag
Doopsgezinde Kerk
Haagse Dominicus
Lukaskerk
Morgensterkerk/gemeenschap
Nieuwe Badkapel
Pax Christikerk Den Haag
Protestantse Wijkgemeente Den Haag-West
Reality Church
Remoinstrantse Gemeente Den Haag

Omgeving:

Leeuwendaalkerk, Rijswijk
Morgenstond, Delft Oude Kerk, Naaldwijk
Protestantse gemeente Naaldwijk
Protestantse Gemeente Rijswijk
RK St. Antonius en St Corneliuskerk, Den Hoorn
Vierhovenkerk Delft
Wijkgemeente Regenboog, Zoetermeer
Morgenstergemeente Zoetermeer